

TIPY DO VÝUKY

od Paměti národa

Nápady, které můžete vzít rovnou do hodiny.

TÉMA:

Svatý Václav napříč režimy

Předmět	Dějepis
Pro koho	žáci 8.–9. tříd ZŠ / studenti SŠ
Téma	Svatý Václav napříč režimy – symbol české státnosti ve 20. století
Cíl	Žáci sledují, jak se ve 20. století proměňoval význam svatého Václava jako symbolu české státnosti a jak byl tento symbol interpretován v různých politických a společenských podmínkách.
Časová dotace	45 minut

O AKTIVITĚ

Svatý Václav patří k nejvýraznějším symbolům českých dějin. Jeho význam však nezůstal v průběhu času neměnný. Různé politické režimy i společenské skupiny svatováclavskou tradici vykládaly, využívaly nebo upozaďovaly podle vlastních potřeb a dobového kontextu.

Aktivita **Svatý Václav napříč režimy** zavádí žáky do čtyř různých okamžiků československých dějin 20. století – od svatováclavského milénia v roce 1929 přes období nacistické okupace a komunistického režimu až k událostem roku 1989. Žáci prostřednictvím krátkých historických indicií určují jednotlivá období a sledují, **jak se proměňovala role stejného historického symbolu**.

Cílem není hledat jediný „správný“ význam svatého Václava, ale ukázat žákům, že historické symboly získávají svůj význam také podle toho, kdo je používá, v jaké době a za jakým účelem. Aktivita tak otevírá širší otázku práce s historickou pamětí a způsobů, jakými společnost využívá minulost k interpretaci přítomnosti.

Vzdělávací materiál připravil Institut Paměti národa Pardubice – Paměť národa Východní Čechy.

Plán hodiny – Jak na to (krok za krokem)

Délka	Aktivita	Poznámky
5 minut	Úvod Napište na tabuli: „Co se vám vybaví, když se řekne svatý Václav?“	Nechte žáky krátce říkat asociace. Zapisujte je na tabuli – např. kníže, patron, 28. září, státní svátek, Václavské náměstí, socha, česká státnost... Zatím odpovědi nehodnoťte.
3 minuty	Zarámování tématu Položte otázku: „Může stejný historický symbol znamenat v různých dobách něco jiného?“	Vysvětlíte pouze, že dnes nebudete zkoumat život sv. Václava, ale to, co jeho postava a symbol znamenaly pro lidi ve 20. století.
12 minut	Čtyři doby – jeden Václav	Rozdělte žáky do dvojic nebo menších skupin. Žáci si přečtou čtyři karty A–D a přiřadí je k období: 1929 / Protektorát / 1948–1989 / 1989 . U každé karty podtrhnou indicii, podle které se rozhodli.
8 minut	Společná kontrola	Postupně projděte karty. U každé se nejprve ptejte: „Podle čeho jste to poznali?“ Teprve poté potvrďte správné období a doplňte krátký historický kontext.
10 minut	Jeden symbol – různé významy	Žáci ke každému období určují, jakou roli svatováclavská tradice hrála . Mohou pracovat s pojmy: <i>státní tradice, historická kontinuita, propaganda, ideologické přehodnocení, občanský protest, národní identita</i> . Jedna charakteristika nemusí mít pouze jedno správné přiřazení – důležité je zdůvodnění.
5 minut	Závěrečná diskuse	Položte otázku: „Změnil se během 20. století svatý Václav – nebo způsob, jakým si ho společnost vykládala?“ Vraťte se případně k asociacím z úvodu a porovnejte je s tím, co žáci zjistili.
	Aktivitu můžete využít v souvislosti s 28. zářím – Dnem české státnosti, ale také při výuce první republiky, Protektorátu, komunistického Československa nebo roku 1989.	Zdroje: Při tvorbě materiálu byly využity odborné a vzdělávací zdroje Vojenského historického ústavu Praha, Ústavu pro studium totalitních režimů a ČT edu . Faktografické informace byly ověřeny zejména v materiálech věnovaných svatováclavské tradici ve 20. století, jejímu využití za Protektorátu Čechy a Morava, postavení církvi a náboženských tradic v komunistickém Československu a veřejným protestům roku 1989.

Svatý Václav se v průběhu 20. století objevoval v různých historických situacích. Přečtěte si čtyři karty. Dokážete určit, ke kterému období každá z nich patří?

Přiřadte ke každé kartě jedno období a podtrhněte informaci, která vám při rozhodování nejvíce pomohla.

1929 – první republika • Protektorát Čechy a Morava • komunistické Československo • rok 1989

A

České země jsou okupovány nacistickým Německem.

Svatováclavská tradice se stává součástí oficiální propagandy.

Vzniká vyznamenání nesoucí jméno svatého Václava, které je udělováno za zásluhy o Protektorát Čechy a Morava.

Historický český symbol tak dostává nový politický význam.

Období: _____

B

Československo si připomíná tisíc let od smrti svatého Václava.

V Praze se konají rozsáhlé oslavy, kterých se účastní desetitisíce lidí.

Oslavy mají náboženský i státní charakter a účastní se jich také představitelé republiky.

Svatý Václav je připomínán jako patron české země a symbol dlouhé tradice české státnosti.

Období: _____

C

Na Václavském náměstí v Praze se shromažďují tisíce lidí.

Prostor kolem pomníku svatého Václava se stává jedním z míst veřejného protestu.

Lidé požadují politické změny a svobodu.

Místo spojené s tradičním symbolem české státnosti tak získává další význam.

Období: _____

D

Po změně politického režimu získává stát kontrolu také nad tím, jak jsou veřejně připomínány české dějiny.

Působení církví a náboženství ve veřejném životě je výrazně omezováno a stát prosazuje vlastní ideologický výklad minulosti.

Také význam svatého Václava a svatováclavské tradice je nově interpretován.

Období: _____

A – Protektorát Čechy a Morava | Přivlastnění symbolu

Za nacistické okupace byla svatováclavská tradice využívána také protektorátní propagandou. Výrazným příkladem je **Čestný štít Protektorátu Čechy a Morava s orlicí sv. Václava**, zavedený v roce 1944. Historický symbol českých zemí tak byl zasazen do propagandistického rámce protektorátního režimu.

Na co žáky upozornit:

Proč politická moc využívá symbol, který lidé už dobře znají a ke kterému mají vytvořený vztah?

Klíčová slova: *propaganda – přivlastnění symbolu – loajalita – manipulace s tradicí*

B – 1929 | Svatováclavské milénium

V roce 1929 si Československo připomínalo tisíc let od tradičně uváděného roku úmrtí svatého Václava. Oslavy měly náboženský, společenský i státní rozměr. Svatý Václav zde vystupuje především jako **symbol historické kontinuity, české státnosti a národní tradice**.

Na co žáky upozornit:

Proč mohl být středověký panovník důležitým symbolem pro moderní Československo vzniklé teprve v roce 1918?

Klíčová slova: *státnost – tradice – historická kontinuita – národní identita*

C – 1989 | Václavské náměstí jako prostor protestu

V roce 1989 bylo Václavské náměstí jedním z klíčových míst veřejných protestů proti komunistickému režimu. Lidé se shromažďovali také v prostoru pomníku svatého Václava. Místo dlouhodobě spojené s českou státností se tak znovu stalo výrazným prostorem veřejného a politického života.

Na co žáky upozornit:

Tentokrát nejde především o to, že by nějaký režim „používal svatého Václava“. **Symbolické místo se stává prostorem občanského protestu a veřejného vyjádření nesouhlasu.**

Klíčová slova: *občanský protest – svoboda – veřejný prostor – společenská změna*

D – 1948–1989 | Komunistické Československo

Po únoru 1948 komunistický režim prosazoval marxisticko-leninský výklad dějin a současně výrazně zasahoval proti církvím a omezoval jejich působení ve veřejném prostoru. Svatováclavská tradice proto měla jiné postavení než například za první republiky.

Na co žáky upozornit:

Politický režim nemusí historický symbol pouze využívat. Může také **měnit jeho význam, upozadit jej nebo zdůraznit jiné části minulosti**.

Klíčová slova: *ideologie – výklad dějin – upozadění tradice – veřejná paměť*